

2017, No 3–4, 75–98

ВАНЯ КОЛЕВА

Шуменски университет

„Епископ Константин Преславски“

ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“

✉ v.koleva@naval-acad.bg

КИРИЛ ХАДЖИЕВ

ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“

✉ k.hadzhiev@naval-acad.bg

ЗА ЕЗИКА И СТРУКТУРИРАНЕТО НА УЕБСАЙТА НА ВИСШЕТО УЧИЛИЩЕ

Анотация:

Обект на изследване е езикът на уебсайта на Висшето военноморско училище „Никола Й. Вапцаров“ – Варна. Засега сайтът е двуезичен – на български и английски език, като същевременно е огледален – при натискане на бутона за смяна на език потребителят преминава на същата страница, но съответно от единия на другия език, а не на началната страница. Интересът към проблема произтича от задачите на уебсайта на висшето училище – да информира, да убеждава и да дава указания.

Основните методи на изследването по темата са: анализ, сравнение, синтез, типизация. Като се анализират и съпоставят емпиричните материали, посредством количествено измерване и систематизация на резултатите се открояват основните отклонения от нормата: от стилово характер, граматически и пунктуационни. Търси се типичното в разнообразието, за да се класифицират явленията, да се диференцират системното и отклонението от правилото. Наблюдават се езикът като знакова система, с наличната в сайта текстова и извънезикова информация, но и стилът, правописът и пунктуацията на текстовете в двата им варианта – българоезичен и англоезичен. В резултат се уточнява, че функционират научно-учебният и административно-деловият, и паралелно с тях публицистичният дискурс. Отчасти се изясняват причините за някои от типовете грешки, най-вече с оглед взаимодействието между езиковите системи.

Ключови думи:

език, дискурс, стилова целесъобразност, граматическа правилност

В съвременния високотехнологичен свят уебсайтът на която и да е организация има специално място с оглед презентацията на нейния исторически, актуално-съвременен и бъдещ живот, както и за оповестяване на дейността, ресурсите и проектите ѝ. Конкретно от уебсайта на висшето училище, в случая – този на Висшето военноморско училище „Никола Й. Вапцаров“ – Варна (нататък ВВМУ), на английски език – Nikola Vaptsarov Naval Academy¹, който е обект на настоящото изследва-

¹ В статията говорим за уебсайт на висшето училище, понеже Висшето военно-

не², се очаква: *да информира* за основните звена и научноизследователската и учебна дейност на преподавателския състав, за осигуряваните възможности при подготовката на обучаемите, както и за ситуираността и взаимовръзките на учебното заведение в системата от сродни институции в национален и международен аспект, което формира очаквания за бъдещи перспективи; *да провокира интерес* у младите хора, да ги убеди в смисъла и правилността на решението да изберат именно представяното учебно заведение, като същевременно насочи вниманието им и към въпроса за тяхната вътрешнопсихологическа нагласа и личностна устойчивост (резилианс) по отношение на ангажираност и натоварвания – да напомним, че обучаемите са студенти в граждански специалности и курсанти, които се подготвят за нуждите на Българския военноморски флот; *да даде указания* на обучаемите и преподавателите, като ги запознае с правилниците на висшето училище, със седмичното разписание на занятията и решенията на ръководните органи.

Ориентацията едновременно към по-широк кръг читатели, но и целенасочено към определена възрастова група, усложнява изискванията към техническото оформление, а и към езика, към спецификата на изказа при поднасянето на информацията.

Уебсайтът на ВВМУ по условие е *динамичен*. В технически план той е усъвършенствана версия на предишния сайт, който бе *статичен*. Преходът към програмен продукт от по-нова генерация, осигуряващ разработването на *динамичен* уебсайт, наложи изменения в първоначалната концепция за оформянето му. Постигнатата структура включва дълъг ред нововъведения, чиито прототипи са взети от най-добрите образци на академични и университетски сайтове в страната. Направени са нововъведения, които не се срещат в българските университетски сайтове. В резултат динамичният уебсайт на ВВМУ представлява

морско училище „Н. Й. Вапцаров“ – Варна, по спецификата си не е типичен университет, а по-скоро академия. Понятието „академия“ се съдържа в съставното собствено име на Училището, преведено на английски език. Като академия се възприема учебното заведение от често посещаващите го гости чужденци, които се интересуват от организацията на работа и условията за обучение на курсанти и студенти, както и от постиженията в резултат на извършваните фундаментални и приложни научни изследвания.

От друга страна, отчитаме, че БАН разполага с по-специфичен уебсайт, при който е налице един самостоен, обобщаващ сайт, носещ информация за характерното и актуалното (този на БАН), и относително автономни сайтове, обединени около него (на различните институти – на Института за български език, на Института за литература и пр., и пр.). Зависимостта между основния сайт (на БАН) и сайтовете на институтите е по-лабилна, косвена, за разлика от сайта на ВВМУ, при който връзките на субординация между различните звена са по-силно изразени.

² Изследването за езика на уебсайта на висшето училище е организационно и финансово подкрепено от два последователни проекта на Висшето военноморско училище „Никола Й. Вапцаров“: ОС-21/ 5.02.2016 г. ([20] ОС 2016) и ОС-336/ 8.12.2016 г. ([21] ОС 2017).

един основен сайт, от който се разклоняват множество подчинени сайтове³.

Засега уебсайтът на ВВМУ е двуезичен – води се на български и английски език, като същевременно е огледален – при натискане на бутона за смяна на език потребителят преминава на същата страница, но съответно от единия на другия език, а не на началната страница.

Подготовката – като писане, съставяне на материалите, а после и редактирането, и публикуването им в уебсайта с оглед ориентацията му към читателите, формира *комуникативна ситуация*, за чието описание са функционални термините, употребявани в теорията на информацията: *адресант* и *адресат*, *код* и *канал*. Текстът в тази терминология се означава като *съобщение* (с оглед на съдържанието) и *сигнал* (с оглед на изразната страна) ([12] Добрева, Савова 1990: 29). Ако учебното заведение е *адресант*, а предполагаемите читатели – *адресат* на отправяните *съобщения*, то университетският уебсайт е *каналът* за комуникационна връзка между тях. А *код* е езикът, посредством който е предложена информацията.

Поставената тема – за езика и структурирането на уебсайта на висшето училище – е като цяло с *ниска степен на досегашно изследване*. Това определя *актуалността* на проблема и целесъобразността на подхващането му.

Обикновено се смята, че езикът на различните уебсайтове трябва да е „разбираем“, а текстовете да са на общодостъпно равнище. Част от наличните изследвания, които успяхме да открием в базата данни EBSCOhost, анализират езика на университетските уебсайтове от гледна точка на маркетинга и рекламата ([28] Сайчайе, Морфев 2015; [18] Норис 2012; [33] Форд 2011). Акцентът се поставя върху ефективността на уебсайтовете за привличане на нови студенти. Други наблюдения третираат езика като *обект на науката*, свързан с взаимодействието „човек – компютър“ ([35] Челич и др. 2016; [25] Рана и др. 2011; [24] Пекер и др. 2016). При тях фокусът пада върху „ползваемостта“ на уебсайта. Но въпросът за езика на университетския уебсайт, който въвежда в областта на определено знание, дава възможност за още една гледна точка, тази на езиковедата. Това е посока, в която са статиите на Рената Томашкова ([32] Томашкова 2015) от Остравския университет

---

³ По нов начин се изгради *общата част*, отразяваща актуалните условия в образователния процес и ситуирането на ВВМУ в системата на висшите учебни заведения както в България, така и във взаимоотношенията с Международната асоциация на морските университети. Обнови се представянето на *основните звена* на ВВМУ; за да се образец за изграждане на сайт на *отделната катедра* и започна структурирането на сайтовете на катедрите във ВВМУ; обновиха се *персоналните преподавателски сайтове*, като с откриването на рубрика „Научни публикации“ и експонирането на иконки на индексите за научно цитиране: Scopus, WoS, ICI и РИНЦ, се акцентира върху научнотворческата работа на състава във ВВМУ. Открий се ролята на *журналистическата* дейност на равнище ВВМУ.

(Чехия) и на Д. Е. Гербер ([10] Гербер 2014) от Балтийския федерален университет „Имануел Кант“ – Калининград (Руска федерация). В първата статия авторката се съсредоточава върху мултимодалните аспекти на дискурса на университетския уебсайт, т.е. взаимодействието между идейните, интерперсоналните и текстуалните му компоненти. Във втората се разглежда взаимодействието между образователния, научния и рекламния дискурс. И двете обаче имат приложно-лингвистична насоченост и не третират самата употреба на езика с оглед на *правилността* – критерий, свързан с представата на адресанта за значимост на езика, а чрез него за принадлежност към съответната култура.

Целта на настоящото проучване е да се установят характеристиките на *езика (кода)* на уебсайта на висшето училище и да се проследи кой *стил* е преобладаващ при функционирането на сайта. *Конкретната задача* включва открояване и обособяване на възможни проблеми при съставяне и оформяне на текстовете за публикация в уебсайта и търсене на път за решаването им.

Основните *методи* на изследване са: *анализ, сравнение, синтез, типизация*. Като се анализират и съпоставят емпиричните материали, посредством *количествено измерване* и *систематизация* на резултатите се обособяват повтарящите се проблемни въпроси. Търси се типичното в разнообразието, за да се очертае своеобразна класификация на явленията и грешките. Статистическото наблюдение способства за диференциране на общото и единичното, системното и отклонението от правилото.

Ще уточним, че материалите от предишния сайт след необходима редакция са пренесени в сега действащия уебсайт. Същевременно активно се публикуват нови текстове – процесът е непрекъснат и може да се определи като *отворен*. Материалите са различни: в *научно-учебен* и *административно-делови* дискурс, със специфичните му семантични конотации, доколкото се публикуват и документи (правилници, отчети и пр.); в *публицистичен стил* – текстове с журналистическа насоченост, отразяващи актуалния и динамичен живот на ВВМУ.

Авторите на текстовете са с различни по тип образование, подготовка, интереси, с различно отношение и усет към езика. Интересът им към текстопроизводството е стимулиран, от една страна, от социокултурната ситуация и наличието на интернет, предопределящо нагласата за писане и за четене ([8] Георгиев 2010: 25), а от друга – от конкретиката на професионалната им ангажираност. Това определя смисъла на редакторската и най-вече на коректорската намеса, като обща грижа на екипа е постигането на *стилова* целесъобразност, последователност и издържаност, но и спазване на *граматическата* и *пунктуационната* норма.

В процеса на изследването са обработени около *1308 страници*, които като видове текстове се подразделят на: презентиращи ВВМУ, разпореждащо-регулиращи, с отчетен характер, с журналистическа насоченост (таблица 1).

Таблица 1.

№	Видове текстове	Брой страници
1.	Презентиращи ВВМУ	715
2.	Разпореждащо-регулиращи	116
3.	С отчетен характер	45
4.	Журналистически	432
	Общо:	1308

Забележка: Таблицата е съставена по Отчета за изпълнението на работния план на приложно-изследователски проект на тема: „Развитие на динамичен уебсайт на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ като инструмент на изследователската, образователната и публикационната дейност“, от 15.11.2017 г.

От тези наблюдавани текстове изведохме повтарящите се *типични* отклонения, които класифицирахме по групи: със стилъв характер; свързани с нарушаване на граматическата норма и с нарушаване на пунктуационната норма (таблица 2). Проследихме как се отнасят грешките по отношение на общия брой употреби вътрешно и независимо за всяка група (колона 3) – тук сборът от дяловете надвишава 100%, понеже в един текст се съчетават различни грешки, понякога и от трите групи. Същевременно наблюдавахме и относителния дял на всяка от групите с отклонения в общия обем грешни варианти (колона 4).

Таблица 2.

№	Типови грешки	Дял от употребите вътрешно за групата, %	Относителен дял в общото количество грешки, %
1	2	3	4
1.	Със стилъв характер	30	14
2.	Нарушаване на граматическата норма	92	45
3.	Нарушаване на пунктуационната норма	87	41
	Общо:	x	100

Забележка: Таблицата е съставена по Отчета за изпълнението на работния план на приложно-изследователски проект на тема: „Развитие на динамичен уебсайт на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ като инструмент на изследователската, образователната и публикационната дейност“, от 15.11.2017 г.

Детайлизираните резултати от изследването представяме двустранно, отчитайки особеностите на българския и английския език. Понеже езикът е страна от глобалната стратегия за национална самоопределеност и независимост, първо маркираме проблемите, свързани с българоезичната версия на сайта.

1. Версия на сайта на български език

1.1. Особенности от стилев характер

Разбирането за стила като „избор на определени езикови средства – фонетични, лексикални и граматични, – които се използват [...] в зависимост от целта на изказването и условията, в които протича речевото общуване“, се допълва и надгражда от знанието, че „стилът не е затворена система и рязка граница между различните видове стилове не може да се прокара“ ([3] Бояджиев и др. 1998: 13). Да се пише в определен стил, означава възможностите за съчетаемост на думите и разнообразието от изразни средства и риторични похвати да се прилагат съобразно ситуацията и целите на конкретния изказ. В специализираните текстове се предпочита *научният* стил пред *научно-популярния* и *популярния* ([22] Осенова 2010: 40). Така е и в уебсайта на ВВМУ, характерът на езиковия стил се определя от концептуалната насоченост на текстовете – разностранно да представят живота на учебното заведение.

Още при въвеждащата рубрика „За нас“, с подрубрики: „Структура“, „История“, „Доктор хонорис кауза на ВВМУ“, „Учебна база“, се проявяват особеностите на *научния стил*. Чрез конкретизиращите към „История“ части – „Традиции“, „Мисия“ и „Система за управление на качеството“ се очертава развитието в исторически план, но и перспективно – мисията на Морското училище. По-нататък характеристиките на катедрите и най-вече *анотациите по съдържанието* на учебните планове – с диференциране на онова, което обучаемите трябва да овладеят като *знания* и *умения* при дадената дисциплина, се задават отново чрез строго научния стил.

Текстовете – и публикуваните в предишния сайт, и създаваните впоследствие, включително до настоящия момент – се редактират понякога с оглед преодоляване на хаотичността (започва се едно, продължава се с друго, за да се подхване отново предишното). При обработката се цели последователно-постъпателно разгръщане на информацията с фиксиране и акцент на смисловия център (или центрове) в материала. Абзаците се структурират в относително самостоятелни блокове, гравитиращи около определена мисъл, която е добре да не се разкъсва и разпилява.

Понеже свързаните с актуалния живот на Училището материали засягат разнопосочни събития (международни делегации, които са често явление във ВВМУ, научни конференции за преподаватели и студенти, работа и нововъведения в различните центрове, спортни състезания, инициирани от ВВМУ или включване в общоградски мероприятия, благотворителни каузи и пр.) и най-често са по няколко за деня, първо се отразява времевата и пространствената рамка, след което се поднася нужната информация. Тръгва се от по-общото, за да се премине към конкретиката, като идеята е да не се разкъсва целостта на съответната мисъл. Накрая е условното обобщение. Да илюстрираме схемата така:

1) *Рамката*: На 30.09.2017 г. г-н [...] откри кабинет в...

2) *По-общото по смисъл*: Кабинетът [...] ще способства обучаемите да придобиват умения за...

3) *Детайлизирането*: Кабинетът е предназначен за практическо обучение на курсантите за... Оборудван е...

4) *Заклучението*: Тук се изучават и...

Ориентацията при текстостроенето е към информативна наситеност и обективност, абстрактност и обобщеност ([9] Георгиев 1993: 243–246); към прокарване на логическо-предметна линия на изложение и строга понятийна съдържателност, с насищане със специфичната терминология. Желателно е избягването на непривична метафорика и утежняващи слога сравнения. Знае се, че тропите, ако са неуместно употребени, не изясняват, а утежняват и шаблонизират казаното. Търсенето на яснота и точност обуславя нуждата от внимание при съчетаемостта на думите. При negliжиране на виталността на думата общото звучене във фразата остава неестествено, понякога – смушаващо.

Прецизността при употребата на лексикалните единици се свързва и с отчитане на техния морфологичен строеж. Неуместно употребените представки или наставки, най-често поради недооценяване на смислоразличителната им същност, разколебават смисъла, а понякога провокират недоумение. Например: *...младите хора да идват да се изучават...*, *вм. обучават.*

Ефект на размиване и обърканост при движението по темпоралната стълбица може да се получи при причастните форми. Във фразата: *...той обеща съдействие при решаването на възникнали проблемни ситуации...* – вместо миналото свършено деятелно причастие „възникнали“, за предпочитане е сегашното деятелно причастие „възникващи“, което изразява едновременност и предполага синхронизиране в действията на различните субекти.

Прието е, че в специализираните текстове лексикалните повторения звучат добре ([22] Осенова 2010: 40). Въпреки това е желателно да има мяра и по възможност повторенията да се избягват. Особено, ако са неоправдани.

При обработката на текстовете се търси вариативност на изказа с оглед постигане на максимална точност и стилистична издържаност.

1.2. *Нарушаване на граматическата норма*

Езикът, както се знае, е динамичен в своето битие и развитие. Това изисква „непрекъснати корекции на представите ни за правилност и неправилност“ и съблюдаване за съответствието между *книжовноезикова норма* и *кодификация* ([4] Вълчев 2010: 10). Целенасочено и системно да се изследва развитието на езика и настъпващите изменения да се кодифицират като правописна норма ([5] Вълчев 2015а: 74). Особеностите на живата реч да стоят в основата на *правописа* ([6] Вълчев 2015б: 10). Съответно *правописният речник* има ролята на национално валиден справочник, който е в основата на писмената продукция ([5] Вълчев 2015а: 68).

За удобство при наблюденията в настоящата работа се основаваме на изискванията, утвърдени с „Официален правописен речник на българския език“ (нататък [19] ОПРБЕ 2012) – издание на Института за български език към БАН. Отчетените нарушения на граматическата норма диференцираме в подгрупи.

1.2.1. Главни и малки букви

1.2.1.1. При съставно собствено име

Масова грешка, която фиксирахме, се отнася до съставното собствено име, всички думи в което неправилно се изписват с начална главна буква. В последните две десетилетия тази грешка се среща из различни уебстраници и блогове и може да се определи като *системна*. Явлението вероятно е рефлексия от правописно правило в английски език, което механично се прехвърля и в български. Ако в английския език началните букви на всички пълнозначни думи са главни, то в българския главна е началната буква само на първата дума от съставното име. При преведените и частично преведените съставни собствени имена главните букви се употребяват според правилата в българския език ([19] ОПРБЕ 2012: 35). Правилното изписване на съставните собствени имена на български е с начална главна буква. В случаите, когато съставното собствено име съдържа и друго собствено име, то също се пише с начална главна буква ([19] ОПРБЕ 2012: 41–42). Това условие определя изписването в пълнота на името на *Висшето военноморско училище „Никола Й. Вапцаров“*, но и на двете му основни структурни звена – *Факултет „Навигационен“* и *Факултет „Инженерен“* (с начално главно Ф).

Показателен пример е разгърнатото съставно име на *Висшето военноморско училище*, от чиито три думи само първата се пише с начална главна буква. Друго съставно собствено име, често упоменавано в уебсайта на ВВМУ, е това на международната общност *International Association of Maritime Universities (IAMU)*, която се обозначава и в превод – *Международна асоциация на морските университети (МАМУ)*. Аналогично е с *International Maritime Organization (IMO)*, която се изписва и на български език: *Международна морска организация*. Съответно: *Vessel Traffic Management and Information System (VTMIS)*, или в частично преведен вариант: *Автоматизирани системи за контрол на корабния трафик*.

Освен разгърнатото изписване на съставното име, често се налага и означаването на институцията в *съкратен вид*, при това в различни варианти. Когато съставното собствено име е съкратено, включително до едносъставно собствено име, то се пише с начална главна буква ([19] ОПРБЕ 2012: 43). В нашия случай съкратените варианти са: *Военноморско училище*, *Морско училище* или само *Училище*. С пример от текст: *Гостите се запознаха с материално-учебната база на Училището*.

1.2.1.2. Стилистична употреба на главните букви с оглед изразяване на отношение

По правило, с главна буква се пишат: „Титли, длъжности и звания при адресиране и при обръщение, когато не са придружени от собствено име“ ([19] ОПРБЕ 2012: 49). Две са опорните точки тук: ако става дума за адресиране и обръщение, т.е. при официално писмо или друг документ, и ако липсва собственото име на лицето. Като адрес в заявление: *До Началника на ВВМУ...*, и съответно в обръщението: *Уважаеми г-н Началник...* Отвъд тези условия, още повече – когато се посочва и личното име на лицето, и ако не са в началото на изречение или самостоятелен текст, съответните длъжност, титла или звание се пишат с малка буква: *... делегацията беше посрещната от началника на Училището, г-н...* (запетаята въвежда обособена част: *г-н...* – срв. [19] ОПРБЕ 2012: 22–23, 92).

В масовата практика обаче с оглед изразяване на респект към личността различните длъжности се изписват с главна буква: *На 23.05.2017 г. Командващият на Румънския флот изпраща екипажа на ветроходния кораб „Мирча“ на плаване...* – случаят с „командващия“, както и други подобни противоречат на правилото.

1.2.2. Бройна и мъжколична форма

По отношение на бройната и мъжколичната форма при съществителните имена от мъжки род в говоримата реч, а и в писмените текстове се очертава разминаване между употребяваните от адресантите форми и тези, които са приети за правилни.

В академичното издание на „Граматика на съвременния български книжовен език“ е обяснено образуването на бройната форма, с уточнение, че при „съществителни нарицателни за лица в езиковата практика *все по-често се предпочитат* обикновените форми за множествено число“ ([1] Андрейчин и др. 1998: 128–129). Исторически преглед за появата, развитието и разграничението между бройна и мъжколична форма прави Надка Николова, като отбелязва: „Кодификацията на нормата за бройната форма при имената за нелица е твърдо установена. Кодификацията при имената за лица обаче не е така еднозначна“, т.е. авторката говори за „липса на еднозначна препоръчителност“ ([17] Николова 2010: 72).

С оглед на текстовете в уебсайта на ВВМУ статистиката показва, че в 75% от случаите с числително бройно име и съществително нарицателно *за лице* авторите negliжират мъжколичната форма, като я заменят с бройна: 212 представителя, 60 кандидата, 25 участника, 19 курсанта, двама рецензента (вместо нормативно приетите: 212 представители, 60 кандидати, 25 участници, 19 курсанти, двама рецензенти). Тоест пишешите унифицират модела за бройна форма на имената за нелица (97 записа, 17 профила, 48 университета, 100 обекта) с лицата. Значително по-рядко се среща другата грешка – *за нелица*, вместо

бройна, да се използва обикновената форма за множествено число: 97 записи, 100 обекти.

Това положение в практиката много често се запазва и когато между числителното име и съответния обект има и други определения: *Построени са повече от 100 промишлени и жилищни обекти* (вместо 100... обекта).

Очевидно за авторите на текстове – и далеч не само за уебсайта на ВВМУ, *зависимостта „лица – нелица“* при формите на съществителните нарицателни след числително бройно име *няма особено значение*.

Всъщност колебанията между бройна или мъжколична форма не са новост (вж. [16] Костова 1992: 137; [2] БНТ, 8, 1962: 65; [29] СБНУ, LX, I, 1993: 238, № 300). Явлението е засвидетелствано и в литературата отпреди повече от век (вж. например [30] Славейков 1896; [34] Христов 1916: 6). Може да се обобщи, че и преди век и половина (доколкото значително количество записи на народни песни датират от средата на XIX в.), и сега явлението продължава да е *в развитие*.

Според анализите върху текстовете от уебсайта на ВВМУ, *не само за нелица, но и за лица се предпочита бройната форма*. Без конкретни изчисления, но и в обкръжаващата езикова среда ситуацията е сходна. В този аспект – може би е уместно да се допусне дублетност при бройната и мъжколичната форма, като се коригира условието от [19] ОПРБЕ (2012: 26–27).

1.2.3. Правилото за пълен и кратък член

То е основният повод за разминаване с кодифицираната граматична норма и макар да е надлежно описано ([1] Андрейчин и др. 1998: 137–144), като цяло е щекотлив въпрос за пишешците.

Понякога е дори любопитно – дали вариантите нарочно не са изписани по грешния начин: *Общият бюджет на двете програми е осигурен от финансовият механизъм* – вм. *Общият бюджет на двете програми е осигурен от финансовия механизъм*. Очевидно, пишешки, авторите поставят пълен или кратък член, водени от някаква своя логика.

Ситуацията е отдавна известна и, както пишат Петър Пашов и Боян Вълчев, правилото е „само правописно“ ([23] Пашов 2015: 140), „само писмено“ ([7] Вълчев 2015в: 134). С оглед на съответствие с езиковата норма вероятно би било по-добре, ако се разреши дублетност на пълния и краткия член ([7] Вълчев 2015в: 137; [23] Пашов 2015: 146).

Засега обаче правилото е действащо, поради което следването на указанията в [19] ОПРБЕ (2012: 20–24) е препоръчително.

1.3. Нарушаване на пунктуационната норма

1.3.1. Кавички [„ “]

Относно кавичките в българската пунктуационна норма е редно да се напомни спецификата на тяхната графика. Българските кавички [„ “] обграждат двустранно дума, израз или по-голям текст, като вляво се поставят в долната, а вдясно – в горната им част. Пишат се долепено, без

свободен интервал (шпация) между тях и текста. Вляво и долу те са като две обикновени запетаи (или две деветки), изписани една до друга, а вдясно и горе запетаите са обърнати (с камшичето нагоре и надясно, или като две шестици). Българските кавички се различават от английските (срв. ВВМУ “Н. Й. Вапцаров”) и руските (срв. ВВМУ «Н. Й. Вапцаров») и съблюдаването на тяхната графика е признак на грамотност.

Един от случаите, създаващи затруднения на пишещите, е ограждането с кавички на приложенията в рамките на съставните собствени имена ([19] ОПРБЕ 2012: 97). Условието засяга правилното изписване както на името на ВВМУ „Никола Йонков Вапцаров“, така и на неговите структурни звена – Факултет „Навигационен“ и Факултет „Инженерен“. Същевременно, когато съставното собствено име е перифразирано, се запазва само началната главна буква, без кавички – *Навигационния и Инженерния факултет* ([19] ОПРБЕ 2012: 43).

С кавички се пише и собствено име, което е приложение в рамките на словосъчетание – отнася се за имената на катедрите, на различните отдели, секции и пр. ([19] ОПРБЕ 2012: 97). Тук понятието „катедра“ (или отдел, секция и пр.) се пише с малка буква: *катедра „Организация и управление на военни формирания на тактическо ниво“*.

Вижда се, че двете условия водят до противоречие, което в същността си е нелогично. Така при по-сложни синтагматични отношения, когато се говори за институционално звено със съставно собствено име, съдържащо и друго собствено име ([19] ОПРБЕ 2012: 42, 97) – като двата факултета, но и друго звено, чието име се схваща като словосъчетание, в което собственото име е приложение ([19] ОПРБЕ 2012: 97) – като имената на катедрите, двете нарицателни имена (факултет и катедра) се оказват оразличени с малка и с главна буква: *Преподавател е в катедра „Организация и управление на военни формирания на тактическо ниво“ във Факултет „Навигационен“ на ВВМУ*. Основанието за подобно разграничение е неясно, понеже и в двата случая се говори за институционални звена в границите на едно висше училище.

Ще добавим, че се прави разлика между съставното собствено име, от една страна, и собствено име, което е приложение в рамките на словосъчетание – от друга. Ако за първия случай, като съставно собствено име (без кавички), може да се посочи откритият във ВВМУ *Център за интегрирано управление и мониторинг на бреговата зона*, то за втория – като собствено име, което е приложение в рамките на словосъчетание, показателен е (вече в кавички) *проектът „Интегрирана информационна система за поддръжка на управлението на бреговата зона“*.

Кодификаторите отбелязват и случаи, които са в рамките на изключенията от посочените условия и при които кавички не се пишат ([19] ОПРБЕ 2012: 98). Това понякога е повод за несигурност и съмнения у пишещите. Така – противно на горните правила за изписване *с кавички*, според ОПРБЕ се оказва, че *без кавички* следва да се пишат име-

ната на катедрите по стенните пана и при така нареченото катедрено лого, разработено за всяка от катедрите. Също – имената на катедри и дисциплини, когато са представени в отделни клетки от таблицата, предвидена за анотациите за съдържанието на преподаваните дисциплини. Например за дисциплината „Тактика на военноморските сили“ (зададена и с код 11001) към катедра „Организация и управление на военни формирования на тактическо ниво“:

11001 Тактика на военноморските сили	ЕСТК кредити
Катедра Организация и управление на военни формирования на тактическо ниво	

Налага се човек непрестанно да мисли кога и как да изпише едно и също име или понятие. Това неминуемо води до игнориране на въведените като изключения правила. В този смисъл кодификаторите би трябвало да помислят за универсализиране на правилата и изключенията им.

По правило кавички не се пишат при инициалните кирилски и некирилски съкращения ([19] ОПРБЕ 2012: 98). Секцията „Връзки с обществеността и мотивация на личния състав“, ако е представена абривиатурно, се пише без кавички: *Дейността на секция ВОМЛС е свързана с изграждането на положителния имидж на ВВМУ.*

Не се пишат кавички при собствени имена, изписани с некирилска графика или съдържащи цифри ([19] ОПРБЕ 2012: 98). Условието е важно, защото често в един текст – за името на една фирма, проект, система и пр., се налага изписване и със, и без кавички. Например:

а) При имена с некирилска графика: *На протоколна визита във ВВМУ „Н. Й. Ванцаров“ бе командирът на ITS Durand de la Penne, D560.* Но ако е с кирилица: *Командирът на италианския военен кораб „Дюрант де ла Пен“...*

б) При имена, съдържащи цифри: *Елементите, които бяха оценявани от жури, включваха: бягане с автомат „Калашников“, сглобяване и разглобяване на АК-47 и др.*

1.3.2. Точка и запетая [;] или точка [.] при рубрикиране

Според указанията, точка и запетая [;] се пише при изреждане в рубрики за отделяне на неголеми, свързани по смисъл изрази, когато започват с малка буква ([19] ОПРБЕ 2012: 85). Същевременно при оформяне на вертикално разположени рубрики, когато те започват с малка буква и са част от изречение, което смислово завършва с въведения текст, поредицата елементи завършват без препинателен знак, със запетая [,] или с точка и запетая [;], но последната рубрика завършва с точка [.] ([19] ОПРБЕ 2012: 114). От друга страна, разрешава се вертикално разположените рубрики, представящи дума или словосъчетание, граматически независими от въвеждащото изречение, да започват с главна или с малка буква, а да завършват съответно без препинате-

лен знак, със запетая или с точка и запетая, като и при тях последната рубрика завършва с точка (ОПРБЕ 2012: 115).

В уебсайта на ВВМУ рубрикиране се използва в немалко текстове. Употребата на [;] провокира неудобства. Към въведените първоначално рубрики, маркирани по предвидения начин, понякога – в даден вторичен момент, се налага добавяне на елементи. И тогава последното *преди* звено, завършващо с точка, *сега* трябва да се преобозначи с [;], а точката да означава последното след добавката звено. Например:

1) *Като първично рубрикиране:*

ВВМУ организира курс:

– *компетентност на морските лица, изпълняващи задължения, свързани със сигурността на кораба;*

– *елементарни познания за сигурността на кораба;*

– *офицер по сигурността на кораба.*

2) Като вторичен вариант, при който, след допълнително уточняване или разширяване на дейността, се налага добавяне на рубрика:

ВВМУ организира курс:

– *компетентност на морските лица, изпълняващи задължения, свързани със сигурността на кораба;*

– *елементарни познания за сигурността на кораба;*

– *офицер по сигурността на кораба;* – *замяна на преди поставената [.] с [;] поради актуализацията:*

– *офицер по сигурността на пристанището (пристанищното съоръжение).*

От друга страна, при разширените възможности с усъвършенстването на електронния уебсайт, към вече означените рубрики се прикачват други текстове с така наречените *падащи прозорци*. Тогава означеното с [;] звено се оказва начално, въвеждащо за новия текст в падащия прозорец. Но това е неприемливо с оглед условие на ОПРБЕ (2012: 85) – въвеждащият текст да завършва с двоеточие [:], или, за въвеждащ текст при рубрики – с двоеточие или с точка ([19] ОПРБЕ 2012: 114).

За предпочитане в уебсайта се оказва вариантът рубриките *да завършват без препинателен знак и само последната да завърши с точка.*

Разбира се, в случай на последващо добавяне на рубрики е наложително преактуализиране на пунктуацията и поставяне на точка в края на новата последна рубрика.

Като универсален начин за оформяне на вертикално рубрикиране, позволяващ *последващо добавяне на нови рубрики*, както и *включване на отделни текстове чрез падащи прозорци*, се оказва вариантът, според който рубриките, които представляват самостоятелно изречение, *започват с главна буква и завършват с точка* ([19] ОПРБЕ 2012: 115). Така отделното звено има своята относителна автономност в границата на веригата от рубрики, но и логично се възприема за вътрешно заглавие към евентуален текст, включен в падащ прозорец.

Въпросът за рубрикирането и изборът на начин за оформяне на отделните рубрики е своеобразен препъникамък при вече разработения уебсайт, с мащабните му възможности за добавяне на нови и нови падащи прозорци, разкриващи допълнителни информационни звена. Добре е решенията в тази насока да се вземат предварително, с начално предвижданите стратегии за разработване на уебсайта, за да се улесни рубрикирането и от коректорска гледна точка, и с оглед работата на уебадминистратора.

1.3.3. Непунктуационни знаци

Успоредно с основните пунктуационни знаци, българската графична система включва и други графични системи или елементи от тях: арабски и римски цифри; знаците за математическите действия, знаците за ударение, процент, градус, параграф, апостроф, индекс, звездичка и др., някои гръцки и латински букви ([19] ОПРБЕ 2012: 13). Те се използват в текстовете, публикувани в уебсайта на ВВМУ. Например: *Над 1000 български офицери, 80% от които – възпитаници на Морско училище, са част от екипажите на Ray Shipping.*

Сред най-често допусканите отклонения е дописването на буквено разширение след римските цифри, по аналогия с арабските (срв. [19] ОПРБЕ 2012: 101, 103). Например: *В този ден участие взеха I-ви и IV-ти екипаж* – вместо: *I и IV екипаж*, или: *1-ви и 4-ти екипаж*.

Понеже в текстовете от уебсайта на ВВМУ се посочват много чужди имена, напомняме, че апострофът в чуждите собствени имена се предава и в българската им форма, с изключение на случая, когато той бележи притежание в английски собствени имена, – тогава в българската форма *не се пише* ([19] ОПРБЕ 2012: 36). Например: *Лойдс регистър* (Lloyd's Register).

Особеност на текстовете в уебсайта е, че някои от тези знаци, използвани във версията на български език, се съхраняват и функционират и в текстовете, преведени на английски език.

Кратки изводи

В съвременния свят на глобализация и все по-широки възможности за информационна достъпност като че ли се пропуска наглед елементарното, но много важно условие – за владееене на утвърдените правописни и пунктуационни норми на езика.

Както неведнъж е посочвано, езиковата култура на една личност и на обществото се измерва с всички езикови проявления – езикови и писмени; тя е свързана с възпитанието и поведението на отделните хора в интимната сфера и в публичното пространство ([4] Вълчев 2010: 18). Но за да се повишава езиковата култура на общността, са необходими целенасочени и системни усилия. Нужно е да се изгради *концепция*, подпомагаща овладяването на езиковата норма. Добре би било да се засили изучаването на родния език в училище, като се раз-

чита повече на практически упражнения, утвърждаващи усвояването и автоматизирането на правилата.

Наблюденията включително в настоящата работа потвърждават обговаряни във виртуалната реалност *типични* грешки в българския език: при употреба на правилото за пълен и кратък член; при бройната и мъжколичната форма; при някои условия на учтивата форма; при особености с главните букви; при пунктуацията. В своята повторителност и устойчивост, въпреки че в училище многократно и по различни поводи са обект на внимание, тези проблемни места остават непреодолими. Присъствието им всред въпросите на матурата, оказва се, не е достатъчен мотив за тяхното овладяване.

Озадачава фактът, че в много от случаите пишешите – повтаряме това – като че ли нарочно използват *обратните на изискваните* от правилата (т.е. грешните) варианти. Тъкмо поради това изглежда наивно, нещо повече – несериозно е да говорим за масово непознаване на правилата. Проблемът е по-съществен и се отнася до несъответствие между езика като жив и развиващ се организъм, от една страна, и кодифицираната норма – от друга. *Промяна в правилата* се налага не за да е по-лесно на пишешите, а за да се отрази реалното състояние на езиковия статус.

И след това вече идва въпросът за търсене и показване на възможно по-лесни от гледище на прагматиката обяснения и примери за обучаемите. И на настойчивост в упражненията, за да се овладее нормата. Целта е да бъдем грамотни като общество.

2. Версия на сайта на английски език

2.1. Необходими уточнения

Изначалният въпрос за решаване преди превода и коригирането на англоезичната версия на сайта е свързан с версията на езика, която да се използва. Като част от българската военно-образователна система и структура, подчинена на Министерство на отбраната, ВВМУ получава учебни материали, компютърна техника и възможности за обучение на преподавателския състав по програми с финансиране от правителството на САЩ. Съгласно действащата нормативна уредба ([15] Заповед 2013; [31] Стратегия 2011) обучението по английски език за курсантите и специализантите от квалификационните курсове се провежда при използване на системата „Американски езиков курс“, т.е. определени категории обучаеми изучават американската версия на езика. От друга страна, в резултат на дългогодишната доминация на различните издателства от Обединеното кралство, британската версия е много по-разпространена сред изучаващите английски език като чужд, а вероятните потребители на сайта са именно такива: настоящи и евентуално бъдещи чуждестранни студенти, преподаватели, партньори, представители на морската индустрия и т.н. На британски английски език е базирана

и стандартизираната версия, която се използва в Европейския съюз. С оглед на членството на страната ни в ЕС и на работата на ВВМУ по програми на ЕС (които включват, но не се изчерпват с Erasmus+), се реши за английския вариант на сайта да се използва именно тя. Желанието на Великобритания да напусне ЕС едва ли ще застраши статуса на английския език в британския му вариант като *lingua franca*, още по-малко положението му на официален език на Евросъюза.

Тази версия е заложена и описана в документа „Стилистично ръководство по английски език: наръчник за автори на текстове и преводачи в Европейската комисия“ ([27] Ръководство 2017), издание на Генералната дирекция за преводи на Европейската комисия. Както предговорът на Ръководството пояснява, думата „стил“ (англ. *style*) в заглавието му се използва със значение „набор от приети лингвистични конвенции“, а не като обект на изследването на дисциплината „Стилистика“. Това обаче не означава, че Ръководството трябва да се приема като англоезичен еквивалент на ОПРБЕ – такъв еквивалент би било издание на институция, чийто авторитет е всепризнат и безспорен за тази цел. В англоезичния свят такава обаче *не съществува*. Авторският колектив, който е съставил Ръководството (2017) и който го актуализира периодично, ясно заявява, че в него се дават *препоръки*, чиято цел е да се помогне на авторите и преводачите на текстове за Европейската комисия, като се прави уговорката, че при съставянето му са използвани други документи, които не се стреми да замени ([26] Ръководство 2012). Във връзка с това е уместно при коригирането на текстове да не се говори за „грешки“, а по-скоро за отклонения от препоръките на Ръководството (2017), които в някои случаи могат дори да се смятат за приемливи, ако това бъде обосновано.

2.2. Типични случаи на отклонения от препоръките на Ръководството (2017)

2.2.1. Влияние на българския език

По-горе беше цитирано правилото за употреба на кавички на български език при приложения в рамките на съставни собствени имена, но съгласно т. 2.35. на Ръководството (2017) не се използват кавички, а редът на приложенията се променя. Следователно на английски в името на ВВМУ, на факултетите му и т.н. не трябва да има кавички, например Факултет „Навигационен“ трябва да се предаде не като

Faculty „Navigation“, а Navigation Faculty.

Без кавички се пишат и имената на кораби, които особено често се наблюдават в раздел „Новини“, като за тях т. 5.13. добавя и правилото, че се изписват с курсив:

учебните кораби „Смила“ и „Сокал“
трябва да се предаде като
Smila and Sokal training vessels.

Това налага необходимостта от добра комуникация с уебадмини-

стратора, който получава новината в документ на MicrosoftWord®, а при качването ѝ на сайта форматирането не се запазва автоматично.

Несъвпадение на нормите на двата езика се наблюдава и при правилата за писане на запетая. В т. 2.13. се отбелязва основната разлика – че в сложните изречения на английски не се пише запетая пред подчинителния съюз, ако главното изречение се намира преди подчиненото (т.е. пред „че“ и „ако“ в това изречение нямаше да има запетая). Още по-трудно за овладяване от страна на неспециалистите е правилото от т. 2.14. – при сложни изречения с рестриктивно определително изречение не се пише запетая, а ако подчиненото определително изречение е нерестриктивно, трябва да има запетая, при което не може да се използва подчинителният съюз that.

Например при превод на следното изречение от новина за откриване на офис на ВВМУ в гр. Солун: *Новият офис, който [1] се намира в един от скъпите и уредени квартали на гр. Солун, се открива от собственика д-р Антопулис с цел да се подпомагат гръцките студенти, [2] които се обучават в Морско училище.* – Пред [1] трябва да има запетая, а пред [2] – не. При това неписането на запетая пред [1] не би било нарушение на правилото, а би накарало читателят да възприеме подчиненото определително изречение като рестриктивно, т.е. става дума за новия офис в скъпия солунски квартал, за разлика от новия офис, който е на друго място. По същия начин, ако се постави запетая пред [2], определителното изречение става нерестриктивно – целта е да се подпомогнат всички гръцки студенти, а това, че те се обучават в Морско училище, е просто допълнителна информация за тях.

Друг източник на нежелани отклонения от препоръките на Ръководството (2017) са правилата за писане на главна буква. Правилото по отношение на изписване на длъжности, титли или звания отново е обратно, т.е. третират се като собствени имена и се пишат с главна буква (т. 4.2.). Главна буква получават и всички съществителни и прилагателни имена в названията на институции, организации, подразделения и т.н. (т. 4.6.), но са с малка буква, когато става дума за институции, организации, подразделения и т.н. по принцип. Следователно това правило обхваща както името на самото Училище, така и на неговите факултети и катедри. Съгласно т. 4.7., същото важи и за всички съществителни и прилагателни имена в наименованията на конференции и споразумения: с главни букви – когато се дава цялото наименование, с малки – когато се говори за тях повторно, като за „конференцията“, „споразумението“ и т.н. Рядкост са случаите, когато под влияние на българските правописни правила не се спазва изискването на т. 4.11. за изписване с главна буква на дните от седмицата и на месеците, към което можем да добавим и названията на националностите и езиците. Изучаващите езика като чужд се запознават с това правило на ранен етап от обучението си, а и при неспазването му думата автоматично се подчертава като

сгрешена от функцията за проверка на правописа на MicrosoftWord®, преди да възникне необходимостта от коректорска намеса.

Тук е мястото да се посочи един от недостатъците на Ръководството (2017) като правописен справочник: тъй като е предназначено за целите на Европейската комисия, то, естествено, далече не е всеобхватно. Например не се посочват правилата за писане на главни и малки букви при заглавия на новини, наименования на специалности и названия на учебни дисциплини. Относно новините, практиката при електронните издания от Острова е да се поставя главна буква само на първата дума от заглавието⁴, а другаде, например на официалния уебсайт на Военно-морската академия на САЩ⁵, всяка пълнозначна дума се пише с главна буква, както при заглавия на книги. Тъй като Ръководството (2017) на няколко места препоръчва да се употребява установеното от британската практика, заглавията на новините трябва да следват нормалните правила за писане на малка и главна буква. Що се отнася до наименованията на специалностите и дисциплините, отново следва да се спазват традициите на великобританските учебни заведения: главни букви на пълнозначните думи при специалностите, малки букви на всички останали (освен първата), за които няма изискване винаги да се изписват с главна буква (например: собствени имена, езици и т.н.). Наименованията на научни трудове, дипломни работи и т.н. следват същото правило, което е заложено в Ръководството (2017) като т. 4.10., която се отнася за публикации на ЕС.

Не на последно място, споменатото съхраняване на някои непунктуационни знаци в текстовете, преведени на английски език, понякога става причина за неблагоприятно влияние на българския език върху превода. Например символът № не е особено разпознаваем в англоезичния свят, като в САЩ се предпочита #, а т. 7.5. на Ръководството (2017) дава No, мн. ч. Nos: винаги с главна буква, без точка, т.е. в срещаното понякога по. има цели две отклонения.

2.2.2. Влияние на други версии на английски език

Ръководството (2017) е базирано на версия на езика, възприемана като стандартна за употреба във Великобритания и Ирландия („британски английски език“). Както се отбелязва в т. 3.1. обаче, съществуват „влияния, които непрекъснато пресичат океана“ (т.е. „американски английски език“). Един от най-мощните източници на такова влияние (освен Холивуд) са компютърните и комуникационните технологии. При най-разпространените операционни системи Windows® за компютърни конфигурации, налични на българския пазар, по подразбиране се инсталира американска версия на английския език. Така функцията за автоматично коригиране на правописа в MicrosoftWord® по подразбиране (т.е. ако потребителят не положи специални усилия това да не стане – в което неспециалистът

⁴ Например [36] <https://www.theguardian.com/>

⁵ [37] <https://www.usna.edu/NewsCenter/>

няма да види смисъл) поправя думи, които остават изписани по начин, различен от конкретното препоръчаното в Ръководството (2017).

Най-разпространеният пример за това е изключително продуктивната наставка *-is-* или *-iz-*. В т. 3.2. Ръководството (2017) препоръчва първия ѝ вариант, макар и да прави отстъпката, че *-iz-* е „правилна“ (не е американизъм). При изписване на дума като *organisation* обаче, тя автоматично се поправя на *organization*. Същото става и при спазване на правилото, дадено в т. 3.6. за удвояване на съгласната *l* в краесловие при образуване на глаголни словоформи с наставките *-ing* и *-ed*. Във ВВМУ често се говори за „моделиране“, но при превода на тази дума като *modeling* едната съгласна *l* автоматично изчезва. Съгласно т. 7.2. след графически съкращения, при които се запазват първата и последната буква от думата, като *Dr* и *Mr*, не се поставя точка, но услужливата функция за автокоригиране по подразбиране отново ще я постави. От друга страна, *Prof* за професор няма дори да се подчертае с червено, защото на английски език може да функционира като лексикално съкращение. Но когато съкращението е образувано със запазване само на началото на думата и премахване на края ѝ, според т. 7.2. трябва да се пише точка. Друг често срещан пример за объркване при правилото от т. 7.2. се наблюдава при *St.* – от *Street* (улица), например в адреси, където трябва да има точка, и *St* – от *Saint* (свещец; светѝ), например в имена на църкви или християнски празници, което се изписва без точка (т. 7.5.). Очевидно е, че поради всички тези случаи винаги ще има нужда от коректор.

2.3. Обосновани отклонения от препоръките на Ръководството (2017)

Както вече се спомена, Ръководството (2017) няма за цел да кодифицира правила за правопис – нещо извън прерогативите на Европейската комисия – а да даде препоръки, спазването на които да осигури стандартизация, еднаквост и унификация на публикуваните текстове. Това означава, че са възможни отклонения от правилата в него при положение, че са добре мотивирани и се спазват последователно. Случаите за това в сайта на ВВМУ са следните:

а) В т. 6.8. се отбелязва, че математическият знак „десетична запетая“ на английски език всъщност е точка (*decimal point*), но се посочва, че Службата за публикации на ЕС автоматично заменя точката със запетая, като се цитират „технически причини“. Такива причини за сайта на ВВМУ не съществуват и следователно няма нужда умишлено десетичните дробни да се оставят със запетая, както е на български език, за да се изпълни изискване, което най-вероятно в бъдещи издания на Ръководството (2017) ще отпадне.

б) В т. 5.3. се препоръчва да се избягват звания и степени, които са нетипични за английския език. С предложението *Prof. Dr. Schmidt* да се предава като *Prof. Schmidt* имплицитно се внушава, че при превод не трябва да се използва повече от едно звание, длъжност и/или степен (без това да е посочено изрично).

Това е неприемливо за реалностите във ВВМУ, където членовете на академичния състав и ръководството често имат както офицерско звание, така и академична длъжност. Не са редки случаите, в които представители на администрацията имат само офицерско звание, както и такива с преподаватели, които имат само академична длъжност. Тъй като ВВМУ участва както в чисто военни мероприятия, например военни учения по линия на НАТО, така и в научно-образователни форуми, например по линия на Международната асоциация на морските университети, не е логично примерно началникът на ВВМУ да се нарича само флотилен адмирал или само професор, а да се избира едното или другото според контекста, би причинило объркване.

В този план – с оглед олекотяване на езика в българската практика, дали не е уместно и у нас да се предприеме тенденцията на известно съкращаване при упоменаването на звания, титли и длъжности? Например при съчетанието „доцент доктор“ – по правило, преди да стане доцент, преподавателят / изследователят трябва да има образователната и научна степен „доктор“, т.е. щом е доцент, той явно е доктор. Тогава не може ли да се приеме за достатъчно упоменаването само на длъжността? Изключение е преходната ситуация, когато все още е доцент, но е защитил научната степен „доктор на науките“ – тогава уточняването е необходимо.

Пояснение е потребно и при положение че лицето е професор, по-неже е възможно да бъде професор доктор, но може да е и професор доктор на науките.

в) Приложение 3 на Ръководството (2017) съдържа указания за транслитерация от кирилица, като се посочва, че е възможно отклонение от правилата, ако за дадено лице е известно, че използва друг правопис. Дава се пример с българския политик Иван Станчов, който пише собственото си име като Ivan Stancioff. Тъй като в рубриката „Новини“ често се налага транслитерация на голям брой собствени имена, това последователно се прави при спазване на Закона за транслитерацията ([14] Закон 2009), без отчитане на предпочитанията на конкретното лице. Например г-н Бойко Борисов, изглежда, предпочита транслитерацията Borissov, ако се съди по профила му в социалните мрежи Facebook и Twitter, но името му в новините на ВВМУ се предава като Borisov. Последният правопис се среща по-често и в мрежата, като търсенето в Google за Boyko Borisov дава над два пъти повече резултати от Boyko Borissov.

Необходимо е все пак да се уточни, че целта на тази практика е да се осигури еднаквост при изписването на името на едно и също лице на уебсайта на ВВМУ в англоезичната му версия, а не да се отнема правото на българските граждани сами да избират начина на изписване на името си на латиница (чл. 2, ал. 2 и сл. на Правилника за издаване на българските лични документи, приет с ПМС № 13 от 8.02.2010 г.).

Вижда се, че при тези случаи не става дума за избор на правила, които да се спазват, и такива, които да се нарушават, а съществуват конкретни причини за отклоненията от препоръките на Ръководството (2017).

Кратки изводи

За английския език, *lingua franca* на съвременния глобален свят, не съществува институция, еквивалентна на Института за български език към БАН, респективно документ, равносилен на „Официален правописен речник на българския език“.

Англоезичната граматична традиция е дескриптивна, а не предскриптивна по характер, като всяка организация има свободата да избира версията на езика, която да използва, без да има правила, които да се спазват неизменно, т.е. както гласи английският идиом, да са *set in stone* – написани на каменни плочи като Божиите заповеди. Това обаче не означава, че не трябва да съществуват изисквания за правилност при употребата на *езика* – тук става въпрос не само за *правопис*, а за това, което на английски език се нарича *style* (както в Ръководството, *usage* или *grammar* по смисъла на т. 1.17. – вж. [11] Граматика 1985).

В гореизложеното е обосновано приложението на документа „Стилистично ръководство по английски език: наръчник за автори на текстове и преводачи в Европейската комисия“, описани са някои наблюдавани нежелани отклонения от препоръките на документа под влияние на българския език и на американската версия на езика и са приведени примери, в които отклоненията могат да се смятат за допустими и дори препоръчителни, когато това е подходящо за списващата организация.

Заклучение

В предложеното изследване върху езика и структурирането на уебсайта на Висшето военноморско училище „Никола Й. Вапцаров“ – Варна, направихме опит за наблюдение в широк смисъл над езика като абстрактна мултимодална система, включваща цялата налична в сайта информация – текстова, но и извънезикова (снимки, таблици, схеми, диаграми). Във връзка с комуникативните цели илюстративно-схематичните изображения (лого и друга допълнителна информация) имат своето определено място. В тесен план вниманието ни е насочено към текстовете в двата им варианта – българо- и англоезичен, и към типологията на изказа в тях, към специфичния начин на изразяване, стила.

В процеса на работа обхванахме разнообразието от публикувани в уебсайта текстове: и презентиращи Морското училище, и такива с разпореждащо-регулиращ или отчетен характер, и с журналистическа насоченост. Установихме, че в уебсайта преобладаващо функционират научно-учебният и административно-деловият тип изказ, а като помощен вариант – публицистичният. Откроихме конкретните проблеми, над които да се съсредоточим: стиловата издържаност и концептуалност, но и спазване на правописната и пунктуационна норма.

Това според нас е важно, защото акцентирането им, както и даването на конкретни източници за информация и проверка на знанията (като „Официалния правописен речник на българския език“ или използването „Стилистично ръководство по английски език: наръчник за автори на текстове и преводачи в Европейската комисия“), биха допринесли за по-целенасочено съблюдаване на езиковата норма при ползвания език, съответно – български или английски. Това косвено би спомогнало за повишаване на граматическата култура и на ползвателите на уебсайта.

Впрочем неколкократно изказаните в изследването препоръки за допускане на дублетност, както и предложението за преход към съкращаване и олекотяване, доколкото е възможно, на системата при упоменаване на звания, титли и длъжности, са в пожелателен план и с оглед възможни корекции на правописа в бъдеще. Понеже указанията на ОПРБЕ са действащи, то следването им засега е необходимост за пишещите.

Чрез грижата за езика и за коректността по отношение на правописните и пунктуационни норми се повишава не само личната култура на пишещия, но чрез неговия текст – и на по-широкия кръг от читатели. Тоест вниманието към концептуалността и изискаността на езика в един уебсайт – още повече уебсайт на висше училище – е не толкова внимание за чистотата на отделния текст, колкото – в проспективен план – за грамотността на читателите му. Фактът, че уебсайтът е огледален, ще им помогне и за изучаването на специфичната морска и военноморска терминология на английски език при използването на уебсайта като справочен източник. Тук е безспорният възпитателен ефект от наблюдението и повишеното внимание към публикациите в уебсайта – най-вече за потенциалните читатели. Идеята ни е преодоляване на проблемните от гледна точка на правописа места, за да се съдейства за повишаване на езиковата култура на младите хора, а защо не и на обществото.

Накрая ще отбележим, че заслужава адмирации решението на ръководството на Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ да осигури системно и целенасочено наблюдение над публикуваните в уебсайта на Училището материали, с коректорска и когато се налага – редакторска обработка на текстовете.

Ще препоръчаме и на другите институции, особено на вузовете, чиито уебсайтове са стратегически ориентирани към младите хора, да осигуряват редактор и коректор на български и на английски език, за да има единство в текстовете на конкретния сайт.

Литература

- [1] – Андрейчин и др. 1998: Андрейчин, Л., Асенова, П., Георгиева, Е., Иванова, К., Ницолова, Р., Пашов, П., Първев, Хр., Русинов, Р., Станков, В., Стоянов, Ст., Чолакова, Кр. *Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. 2. Морфология. Част 1.* София, „Абагар“, 1998, 256 с., ISBN: 954-584-241-5.

- [2] – БНТ, 8, 1962: *Българско народно творчество*. Т. 8. *Трудово-поемични песни*. София, 1962.
- [3] – Бояджиев и др. 1998: Бояджиев, Т., Георгиева, Е., Пенчев, Й., Станков, В., Тилков, Д. *Граматика на съвременния български книжовен език*. Т. 1. *Фонетика*. София, „Абагар“, 1998, 350 с. ISBN: 954-584-235-0.
- [4] – Вълчев 2010: Вълчев, Б. Езиковата култура. // *Език и литература*, LXIII, 2010, № 3–4, с. 8–18.
- [5] – Вълчев 2015а: Вълчев, Б. За правописа и правописния речник. // *Език и литература*, 2015, № 3–4, с. 68–93.
- [6] – Вълчев 2015б: Вълчев, Б. Много или малко са 70 години? // *Език и литература*, 2015, № 3–4, с. 8–14.
- [7] – Вълчев 2015в: Вълчев, Б. Правилото за пълния и краткия член – то езиково ли е, или е правописно? Или просто измислено? // *Език и литература*, 2015, № 3–4, с. 123–138.
- [8] – Георгиев 2010: Георгиев, Б. Паронимните грешки от гледище на езиковата и общата култура. // *Език и литература*, LXIII, 2010, № 3–4, с. 19–25.
- [9] – Георгиев 1993: Георгиев, Ст. *Българска семасиология*. Велико Търново, „Абагар“, 1993, 272 с., ISBN: 954-427-073-6.
- [10] – Гербер 2014: Гербер, Д. Е. Гетерогенност дискурса университетских веб-сайтов. // *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*, 2014, Вып. 8, с. 67–73.
- [11] – Граматика 1985 – *Prescriptive grammar, A Comprehensive Grammar of the English Language*. Quirk et al., Longman 1985.
- [12] – Добрева, Савова 1990: Добрева, Е., Савова, И. *Проблеми на изграждането на текста*. София, „Народна просвета“, 1990, 120 с. Код: 01/9535111211/5010–2–90.
- [13] – ЕСГ 2017: *English Style Guide: A handbook for authors and translators in the European Commission*, (достъпно от) http://ec.europa.eu/info/sites/info/files/styleguide_english_dgt_en.pdf, 27.02.2017.
- [14] – Закон 2009: Закон за транслитерацията. // *Държавен вестник*, бр. 19, 13.03.2009 г.
- [15] – Заповед 2013: Заповед на министъра на отбраната на Република България № ОХ-218 от 19.03.2013 г. // *Уебсайт на Министерство на отбраната на Република България*, https://www.mod.bg/bg/doc/zapovedi/2013/20130319_OX218.pdf.
- [16] – Костова 1992: *Песента остава*. Българска народна поезия. Събрала и подредила Севда Костова. Варна, „Бряг принт“, 1992, 297 с.
- [17] – Николова 2010: Николова, Н. Съгласуване на съществителните имена от мъжки род с числителни бройни имена – норма и кодификация. // *Език и литература*, LXIII, 2010, № 3–4, с. 66–74.
- [18] – Норис 2012: Norris, S. University websites fail to click with prospective students. // *Education Journal*, 9.11.2012 issue 145.
- [19] – ОПРБЕ 2012: *Официален правописен речник на българския език*. София, „Просвета“, 2012, 676 с. ISBN: 978–954–01–2701–9.
- [20] – ОС 2016: *ОС-21/5.02.2016 г.* „Динамичен уебсайт на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“, като инструмент на изследователската, образователната и публикационна

дейност“. // <http://www.naval-acad.bg/project-os-21>, със срок на функциониране: 5.02.2016–31.12.2016 г.

- [21] – ОС 2017: *ОС-336/8.12.2016* г. „Развитие на динамичен уебсайт на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“, като инструмент на изследователската, образователната и публикационна дейност“. // <http://www.naval-acad.bg/research/internal-projects/project-os-336>, със срок на функциониране: 1.01.2017–31.12.2017 г.
- [22] – Осенова 2010: Осенова, П. Въпроси и отговори. // *Език и литература*, LXIII, 2010, № 3–4, с. 38–43.
- [23] – Пашов 2015 – Пашов, П. По въпроса за пълния и краткия определителен член в българския език. // *Език и литература*, 2015, № 3–4, с. 139–147.
- [24] – Пекер и др. 2016: Peker, S., Kucukozer-Cavdar, S., Cagiltay, K. *Exploring the relationship between web presence and web usability for universities*. Program. 2016, Vol. 50, Issue 2, pp. 157–174.
- [25] – Рана и др. 2011: Rana, M. M., Fakrudeen, M., Rana, U. Evaluating Web Accessibility of University Web Sites in the Kingdom of Saudi Arabia. // *The International Journal of Technology, Knowledge and Society*, 2011, Volume 7, Issue 3.
- [26] – Ръководство 2012: *Междунституционално ръководство за изготвяне на публикациите, на 24 езика*. Последна актуализация: 30.04.2012 г. <http://publications.europa.eu/code/bg/bg-000100.htm>.
- [27] – Ръководство 2017: *English Style Guide: A handbook for authors and translators in the European Commission*. Eighth edition: January 2016; Last updated: February 2017. // http://ec.europa.eu/info/sites/info/files/styleguide_english_dgt_en.pdf.
- [28] – Сайчайе, Морфев 2015: Saichaie, K., Morpew, C. C. What College and University Websites Reveal About the Purposes of Higher Education. // *The Journal of Higher Education*, 2015, Vol. 85, No 4.
- [29] – СБНУ, LX, I, 1993: *Сборник за народни умотворения и народопис*. Кн. LX. Част 1. *Български народни балади и песни с митически и легендарни мотиви*. София, 1993, 576 с., ISBN: 954-430-174-7.
- [30] – Славейков 1896: Славейков, П. П. *Епически песни*. Кн. 1. Пловдив, Изд. и печ. Д. В. Манчов, 1896, 186 с.
- [31] – Стратегия 2011: *Стратегия за развитие на системата за обучение по английски език, обявена със заповед на министъра на отбраната на Република България № ОХ-130 от 21.02.2011 г.* // http://websrv.mod.bg/bg/doc/programi/20110221_Strategy_eng_lang.pdf.
- [32] – Томашкова 2015: Tomášková, R. A Walk through the Multimodal Landscape of University Websites. // *Brno Studies in English*, 2015, Volume 41, No 1, ISSN 0524-6881.
- [33] – Форд 2011: Ford, W. G. Evaluating the Effectiveness of College Web Sites for Prospective Students. // *Journal of College Admissions*, summer 2011.
- [34] – Христов 1916: Христов, К. *Победни песни: 1913–1916*. София, 1916.
- [35] – Челич и др. 2016: Čelić, J., Cuculić, A., Valčić, S. A Comparative Analysis of Maritime Universities Websites. // *Pomorski zbornik*, 51, 147–160. University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies. Rijeka, Croatia, 2016.
- [36] – <https://www.theguardian.com/>
- [37] – <https://www.usna.edu/NewsCenter/>